

03-04
mayıs
2017

II. Uluslararası Hacı Bayram-ı Velî Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2

EDİTÖRLER

PROF. DR. ETHEM CEBECİOĞLU
PROF. DR. VAHİT GÖKTAŞ
PROF. DR. AHMET CAHİD HAKSEVER
YARD. DOC. DR. ÖNCEL DEMİRDAŞ
ARŞ. GÖR. DR. MEHMET YILDIZ
ARŞ. GÖR. HARUN ALKAN

ankara
kalem
neşriyat

II. ULUSLARARASI
HACI BACI BAYRAM-I VELÎ
SEMPOZYUMU BİLDİRİLER KİTABI 1

ankara
kalem
neşriyat

TEDRİS EĞİTİM TURİZM SPOR YAYINCILIK BİLGİSAYAR GIDA İTHALAT
İHRACAT SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

EDİTÖRLER

PROF. DR. ETHEM CEBECİOĞLU
PROF. DR. VAHİT GÖKTAŞ
PROF. DR. AHMET CAHİD HAKSEVER
YARD. DOC. DR. ÖNCEL DEMİRDAŞ
ARŞ. GÖR. DR. MEHMET YILDIZ
ARŞ. GÖR. HARUN ALKAN

YAYIN KURULU

PROF. DR. ETHEM CEBECİOĞLU
PROF. DR. MUSTAFA AŞKAR
PROF. DR. AHMET CAHİD HAKSEVER
PROF. DR. M. MUSTAFA ÇAKMAKLIOĞLU
PROF. DR. VAHİT GÖKTAŞ
YRD. DOÇ. DR. ÖNCEL DEMİRDAŞ
DR. MEHMET YILDIZ
HARUN ALKAN
MURAT İSMAİLOĞLU

GRAFİK TASARIM

MUSTAFA NARMANLI

BASKI YERİ

72 TASARIM DİJİTAL BASİMEVİ
Ehlibeyt Mahallesi, Ceyhun Atuf Kansu Caddesi Gözde Plaza Nu:130/25
Balgat / Çankaya / ANKARA Tel: 444 72 06

BASKI TARİHİ

10.11.2017

ISBN

978-605-82307-0-5

YAZIŞMA ADRESİ

Kalem Eğitim Kültür Akademi Derneği, Hacı Bayram Mah
Ahiler Sk. No: 3 Altındağ/ANKARA Tel: +90 (312) 311 3380;
kalemsempozyum@gmail.com

BAYRAMİYYE TARİKATI'NDA ÇALIŞMA, KAZANMA VE TÜKETİM AHLAKI

DOÇ. DR.
MUSTAFA ÖZKAN

Ankara Yıldırım Beyazıt Ü. İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı
b.ozkan02@gmail.com.

Özet

Hacı Bayrâm-ı Velî'nin kurucusu olduğu Bayramiyye Tarikatı'nda hayatın değişik alanlarına ilişkin oldukça önemli düşünce ve öğretiler mevcuttur. Asıl amacı “her şeyi Allah rızası için yapan insân-ı kâmil yetiştirmek” olan Bayramîlik'te birey, toplum ve devleti direkt olarak ilgilendiren çalışma, kazanma ve tüketim ahlakı kuşkusuz mühim bir yer tutmaktadır. Bu tebliğde, Bayramiyye Tarikatı'nın sosyal ve iktisadî hayata ilişkin öğretilerinin yansımalarından birini oluşturan çalışma, kazanma ve tüketim ahlakının mahiyeti üzerinde durulmaktadır. Araştırmamız bağlamında ana hatlarıyla şu tespitler yapılmaktadır: Bir, Bayramîlik'teki çalışma hayatına dair temel felsefenin oluşmasında Kur'ân, Sünnet ve Ahilik Teşkilatı'nın ilkeleri belirleyici olmuştur. İki, başkasına yük olmamak, el emeğiyle geçinmek ve iktisadî alanda toplumun kalkınmasına katkı sağlamak, Bayramîlik'te önemli bir prensiptir. Hacı Bayrâm-ı Velî'nin ziraatla uğraşması, ileri yaşına rağmen müridleriyle birlikte çalışması ve birer meslek sahibi olan müritlerinin geçimlerini kazandıklarıyla sağlamaları bu bağlamda değerlendirilebilir. Üç, sözü edilen tarikatla, çalışmak kadar, çalışma ahlakı da önem arz etmektedir. Buna göre meşru mesleklerde çalışmak ve yapılan işi en iyi şekilde yapmak esastır. Dört, Bayramîlik'te, bireyler arasında kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak için sağlıklı bir paylaşım kültürünün oluşturulması ve sürdürülmesi dinî-toplumsal bir amaç olarak görülmüştür. Hacı Bayrâm-ı Velî'nin zenginlerden topladığı zekât ve sadakaları fakirlere dağıtması ve gelen ziyaretçilere yemek ikramında bulunması, söz konusu

tüketim ahlakının mahiyetini açıklar niteliktedir. Beş, Bayramiyye'nin kurucusu ve müntesiplerinin çalışma hayatında sergiledikleri örneklik, dönemin toplumunda sağlıklı bir çalışma kültürünün teşekkülü ve devamında önemli bir rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: Hacı Bayrâm-ı Velî, Bayramiyye, çalışma, kazanma, tüketim ahlakı.

Working, Winning and Consumption Ethics in Bayramiyye Order

Summary

Bayramiyya Order, the founder of Hacı Bayram Velî, has considerable ideas and teachings regarding various areas of life. The main aim is to cultivate human beings who make everything for God's benefit. In Bayramiyya Order the study, acquisition and consumption ethics, which directly concern the individual, society and the state, undoubtedly have an important place. This paper focuses on the nature of study, acquisition and consumption morality, which constitute one of the reflections of the teachings of the Bayramiyya Order on social and economic life. In the context of our research, the following determinations are made: The principles of the organization of the Qur'an, Sunnah and Ahish have been determinative in the formation of a basic philosophy of work life in Bayramiyya Order. It is an important principle in Bayramiyya Order that it is not to be burdened to others, to live by hand, and to contribute to the development of economical community. Hacı Bayramı Velî's work with agriculture, despite his advanced age, to work with his followers, and to earn the livelihood of his followers who are professions, can be evaluated in this context. Three, in the promised cult, work ethics are as important as work. Accordingly, it is essential to work in legitimate professions and to do the work in the best way. Four, in Bayramiyya Order, the establishment and maintenance of a healthy sharing culture to provide fraternity, solidarity and solidarity among individuals is seen as a religious-social goal. The fact that Hacı Bayramı Velî collects the zakat and loyalty which the rich have collected from the rich and is able to serve to the visitors, reveals the nature of consumption morality in question. The example of the founders and men of Bayramiyya in their working life played an important role in the establishment and continuation of a healthy working culture in society in the period.

Keywords: Hacı Bayramı Velî, Bayramiyya, working, earning and ethics of consumption.

Giriş

1. Bayramiyye Tarikatında Çalışma Ahlakının Temel Kaynakları

Hacı Bayram-ı Velî tarafından kurulan ve Bayramiyye olarak isimlendirilen tarikatta çalışma, kazanma şekli ve tüketim Ahlakı, şüphesiz önemli bir yer tutmaktadır. Bayramiyye'nin çalışma hayatıyla ilgili temel felsefesi ve pratiklerinin, dönemin toplumunun ahlakî ve iktisadî hayatında olumlu sonuçlar doğurduğu söylenebilir. Bunun belki de en somut göstergelerinden bir tanesi, söz konusu tarikatın toplum tarafından benimsenmesine bağlı olarak hızlı bir şekilde yayılması/tabana bulması ve nihayetinde devlet tarafından desteklenmesidir.

Burada şu soru sorulabilir: Acaba Bayramiyye'deki çalışma, kazanma ve tüketim ahlakına ilişkin temel prensipler nereden alınmış olabilir? Tespit edebildiğimiz kadarıyla Bayramiyye'nin ilgili konudaki temel ilkelerinin birinci kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir. Çünkü Kur'an'da çalışma, kazanma ve kazanılanı ahlakî bir şekilde tüketmeyi emir/teşvik eden çok sayıda ayet mevcuttur. Bayramiyye'nin kurucusu ve âlim bir kişilik olan Hacı Bayram'ın Kur'an'ın ilgili ayetleri bildiği ve bunları çalışma hayatına yansıttığı muhakkaktır. Örneğin aşağıdaki ayetlerin çalışma, çok kazanma ve kazanılanı ahlakî bir şekilde tüketilmesi gerektiğine işaret ettiği söylenebilir:

- “Cuma namazından sonra yeryüzüne dağılın ve -çalışarak- Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın.”¹
- “Ey iman edenler! Allah'ın size helâl kıldığı o güzel ve temiz şeyleri kendinize haram kılmayın. Sizin için belirlenen sınırları aşmayın. Çünkü Allah sınırı aşanları sevmez.”²
- “Allah geçiminizi sağlamanız için gündüzü, dinlenmeniz için de geceyi yaratmıştır.”³
- “Allah yolunda mallarınız ve canlarınızla cihat edin.”⁴
- “Deki: Allah'ın kulları için yarattığı güzel rızıkları ve süsü kim haram kıldı?”⁵

1 Cuma, 62/10.

2 Maide, 5/87.

3 Nebe, 78/10-11.

4 Saf, 61/11.

5 A'raf, 7/32.

- “Dünyadan da nasibini unutma.”⁶
- “O halde yeryüzünde yürüyün ve Allah’ın sizler için yarattığı rızıklardan yiyiniz.”⁷
- “Allah, rahmetinin bir eseri olarak gece ile gündüzü var etti ki, geceleyin istirahat edesiniz, gündüzün de çalışıp Allah’ın lütfundan nasibinizi arayınız...”⁸

Bayramiyye’nin çalışma hayatına ilişkin temel felsefe ve prensiplerinin ikinci kaynağı, Hadis-i Şerifler/sünnettir diye düşünüyoruz. Çünkü Hadis-i Şeriflerde Müslümanların çok çalışması, bol kazanması ve kazanılanı başkaları ile paylaşmaları tavsiye ve teşvik edilmektedir. Çalışarak el emeği ile geçinme, çalışma ve tüketmede ahlakiliğe işaret etmesi açısından aşağıdaki hadisler oldukça dikkat çekicidir:

- “Veren el, alan elden daha hayırlıdır/üstündür.”⁹
- “(Beden, bilgi, makam, ahlak, para... bakımından) kuvvetli mümin, zayıf müminden daha hayırlı ve sevimlidir.”¹⁰
- “Tüccar kazançlı, karaborsacı ise lanetlenmiştir.”¹¹
- “En temiz kazanç hangisidir? sorusuna Resûlullah “Kişinin kendi elinin emeği ile kazandığı, bir de dürüstçe yapılan ticaret.” şeklinde cevap vermiştir.”¹²
- “Allah’ım acizlikten, tembellikten, korkaklıktan ve ihtiyarlıktan sana sığınırım.”¹³
- “Yediğiniz en temiz lokma, kendi kazancınızdan olan lokmadır.”¹⁴
- “Hiçbir kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir lokma yememiştir. Allah’ın peygamberi Dâvud da kendi elinin emeğini yerdi.”¹⁵
- “Servet, bir Müslüman için ne iyi arkadaştır. Yeter ki o, servetinden fakire, yetime ve yolcuya versin.”¹⁶

6 Kasas, 28/77.

7 Mülk, 67/15.

8 Kasas, 28/73.

9 Buhârî, Ebû Abdurrahman Muhammed b. İsmâil, *el-Câmiu’s- Sahih*, I-VIII, İstanbul, 1992, Na-fakât/2; Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ, *Sünen*, I-IV, İstanbul, 1992, Zekât/38.

10 İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid, *Sünen*, I-II, İstanbul, 1992, Mukaddime/10.

11 İbn Mâce, Ticârât/6

12 Ahmet b. Hanbel, *Müsned*, İstanbul, 1992, IV, 141.

13 Buhârî, Deavât/38.

14 İbn Mâce, Mukaddime/17.

15 Buhârî, Buyû/15.

16 Ahmet b. Hanbel, III, 21.

- “Bir kimsenin harcadığı paraların en değerlisi, ailesinin ihtiyaçlarına harcadığı paradır.”¹⁷
- “Bir adam Allah’ın rızasını umarak ailesinin geçimini sağlarsa, harcadıkları o insan için bir sadaka olur.”¹⁸

Kanaatimizce Bayramîlik’teki çalışma hayatına ilişkin temel felsefesinin oluşmasında etkili olan bir başka kurum ise Ahîlik Teşkilatı’dır. Bayramiyye Tarikatı’nda oldukça önemsenen “el emeği ile geçinme, Müslümanları yeteneklerine göre iş alanlarına yönlendirme, fakirleri gözetme, cömert davranma” gibi temel ilkeler, Ahilik Teşkilatı’nda da önemli bir yer tutmaktadır.¹⁹ Ayrıca Hacı Bayram’ın yetiştiği dönemde Ankara’da güçlü bir ahîlik kültürü ve teşkilatlanması söz konusudur.²⁰ Hatta bu dönemde Ankara’nın bir ahîler şehri, Hacı Bayram-ı Velî’nin ise bir ahî şeyhi olduğu söylenebilir.²¹ Dolayısıyla Bayramiyye’deki çalışma, kazanma ve kazanılanı paylaşma ahlakının Ahilik’ten alındığı söylenebilir. Çünkü iki tarikatın da çalışma alanındaki temel felsefeleri, yapı ve işleyişleri büyük oranda aynılık arz etmektedir.

2. Bayramiyye Tarikatında Çalışmanın Anlamı ve Alanları

a. Bayramîlik’te Çalışma

Bayramiyye Tarikatı’nda kişinin başkasına yük olmamak için çalışması, kazandığını başkasıyla paylaşması, bu yolla toplumda çalışma, yardımlaşma ve paylaşma kültürünün oluşması ve devamı önemli bir anlam ifade etmiştir. Tarikatın kurucusu Hacı Bayram-ı Velî’nin, burçak ekerek yani çiftçilik yaparak el emeği ile geçinmeye çalışmış olması²², Bayramîlik’te çalışmaya verilen önemi fazlasıyla izah etmektedir.

Hacı Bayram-ı Velî daima sosyal hayatın olmuştur. O, herkese kendi emeğiyle geçinme konusunda en güzel rol modellerden birisi olmayı

17 İbn Mâce, Cihâd/4.

18 Buhârî, İman/41.

19 Vahit Göktaş, “Hacı Bayram-ı Velî’nin Ankara’daki Ahilerle İlişkisi”, *Uluslararası Hacı Bayram-ı Velî Sempozyumu*, Ankara, 2016, 778-780.

20 Seyfettin Erşahin, “Ankara: Hacı Bayram Velî’yi Yetiştiren Şehir”, *Uluslararası Hacı Bayram Velî Sempozyumu*, Ankara (25-26 Mayıs), 2016, 26.

21 Bkz. Abdülkerim Erdoğan, *Ankara Ahileri ve Eserleri*, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yay., Ankara, 2011, 22; Göktaş, 779-781.

22 Bursalı Mehmet Tahir, *Hacı Bayram Velî*, 1925, 5; Nihat Azamat, “Hacı Bayram-ı Velî”, *DİA*, 1996, XIV, 444.

başarabilmiştir. Herkesin kendisine mahsus bir işinin olmasına önem veren ve bu şekilde üretime katkı sağlayan bir müteşebbistir. Böylece onun döneminde Bayramîlik tarikatı özellikle köy ve esnaf zümreleri arasında yayılmıştır.²³

Hacı Bayram-ı Velî, sadece kendisi çalışmamıştır. O, aynı zamanda dervişlerinin de boş durmasına izin vermemiş²⁴ ve onları el emeği ile geçinmeye teşvik etmiştir.²⁵ Hacı Bayram-ı Velî'nin bu örnekliği ve yönlendirmelerinin bir sonucu olarak Bayramiyye'ye mensup müritler tarım, sanat, rençberlik²⁶ gibi değişik mesleklerde çalışmış ve böylece başkasına yük olmadan onurlu bir şekilde yaşamalarını devam ettirmişlerdir.

“Hacı Bayram Velî, irşad görevi yanında müritlerinin dünya hayatı ile de alakalı olmalarını sağlamıştır. Çiftçilikle meşgul olması, el emeği ile geçinme yollarını araştırması ve bunu çevresindekilerine telkin etmesi, müritlerinin bir meslek ve sanat sahibi olmalarına yönlendirmesi onun en bariz vasfı olmuştur...”²⁷

“Çalışma hayatına katılmayı, mesleki eğitimin yaygınlaşmasını, toprağın işletilmesini, esnafın desteklenmesini, üretimin artırılmasını hedefleyen, el emeğine alın terine önem veren, çiftçilerin pîri konumuna gelip zirai faaliyetlere öncülük eden Hacı Bayram-ı Velî bu tür faaliyetleriyle göçebe kitlelerin yerleşik hayata geçmesini sağlarken, hasta, yaşlı, dul, bakıma muhtaç, engelli, fakir ve miskin kesimlerin de koruyup kollanmasına öncülük etmiştir. Toplumun fakir ve zengin kesimleri arasında köprü işlevi görmüş, fakirlerin ıstırabını dindirmeye çalışmış, sadaka, zekât ve infakı bizzat kendi girişimleriyle işlevsel hale dönüştürmüştür. Yardım sandıkları teşekkül ettirmiş, fakir ve yetimlere karşı toplum kesimlerini duyarlı olmaya çağırmıştır.”²⁸

23 Azamat, IV, 446.

24 Ali Sümer, “Hacı Bayram-ı Velî'nin Hayatı”, *Hacı Bayram Velî Sempozyumun Bildirileri*, Ankara, 2000, 77;

Ethem Cebecioğlu, *Hacı Bayram-ı Velî*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1991, 140.

25 Hilmi Ziya Ülgen, *Türk Tefekkürü Tarihi*, Matbaa-i Ebu'z-Ziya, İstanbul, 1993, II, 268; Menage, V.L. “Hadjdji

Bayram Wali”, *El*, III, 2. Baskı, Leiden, 1986; Şemseddin Sami, *Kâmûsü'l-A'lem*, İstanbul, 1306 (1889), II, 1306.

26 Bayram Sezgit, *Hacı Bayram-ı Velî*, Ankara, Nur yayınları, thz., 5.

27 M. Askeri Küçükaya, “Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde Hacı Bayram-ı Velî Ve Tarikatı”, *Uluslararası Hacı Bayram Velî Sempozyumu*, Ankara, 2016, 297.

28 Taşköprüzâde Ahmed İsmâeddin, *Terceme-i Şakâiku'n-Nu'mâniyye*, İstanbul 1269/1852, 240-241; Mahir İz, *Tasavvuf*, (haz. Ertuğrul Düzdağ), Kitabevi, İstanbul 1997, 214.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Hacı Bayram Velî kendi geçimini bizzat çiftçilik yaparak sağlamaya çalışmıştır. Şüphesiz bununla da etrafındakilere ve tüm insanlara, hangi statüde bulunurlarsa bulunsunlar, geçimlerini çalışarak, üreterek, alın teri dökerek, emek vererek kazanmanın onurunu ve kutsallığını anlatmak istemiştir.²⁹ Cebecioğlu, Hacı Bayram-ı Velî'nin çalışma şuuru ve bu şuurun gerek çevresi ve gerekse devlet açısından olan önemi hakkında aşağıdaki tespiti yapmaktadır:

“Asalak yaşayıp başkasının yardımıyla geçinmek yerine, alın terinin rızık kazanmada önemli bir fazilet olduğunu müridlerine aşıl原因 Hacı Bayram Velî'nin bu tavrı, gerçekten takdire şayandır. Yine Hacı Bayram'ın Anadolu'nun ortasındaki halkı, yerleşik hayat tarzına yönlendirmesi, o zamanki Osmanlı Devleti'nin iç siyasetine uygunluk arz eden bir davranıştır...”³⁰

b. Bayramîlik'te Çalışma Ahlakı

Bayramiyye Tarikatı'nda çalışmak kadar, çalışma ahlakının da büyük bir önem arz ettiği söylenebilir. Tarikatın kurucusu Hacı Bayram, müritlerine alışverişte dürüst olmalarını ve bu bağlamda ölçü/tartıya azami derecede dikkat etmelerini tavsiye etmiştir.³¹ Buna göre sözü edilen tarikatta helal işlerde çalışmak, kaliteli iş üretmek, üretici ve tüketicinin haklarını gözetmek mühim bir ilke idi.

Bayramîlik'teki çalışma ahlakında birlikte çalışmak, işi kolaylaştırmak ve bu konuda toplumsal bir kültür oluşturmak önemli bir hedeftir. Hacı Bayram-ı Velî söz konusu hedefi gerçekleştirmek için, ilerlemiş yaşına rağmen müritleriyle birlikte imece usulüyle mahsul hasat etmiş³² ve Anadolu'da imece usulü ile çalışmayı bir âdet haline getirmiştir.³³

Dikkat edilirse Hacı Bayram'ın çiftçilikteki çalışma yöntemi imecedir. İmecenin, bir sosyal dayanışma ve yardımlaşma yöntemi olduğu

29 Aziz Yalçın, “Anadolu’yu Aydınlatanlar”, *Hacı Bayram Velî Sempozyumunun Bildirileri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000, 93.

30 Cebecioğlu, 63.

31 Zeria Karadeniz, *Hacı Bayram Velî*, İstanbul, 1964, 184.

32 Mehmet Ali Okhan, *Hacı Bayram-ı Velî*, Ankara, 1950, 60; Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, İstanbul, 1978, II, 228.

33 Kadir Köse, “Hacı Bayram Velî'nin Tesir Halkası”, *Uluslararası Hacı Bayram Sempozyumu*, Ankara, 2016, 346.

söylenebilir. Bu yöntemle hizmet ve iş üretmek; her şeyden önce bireyleri birbirine yaklaştırır, dostlukları pekiştirir, karşılıklı söyleşilerle, muhtelif toplumsal problemlerin çözümlerini kolaylaştırır. Dolayısıyla sözü edilen çalışma yönteminin, toplumsal barış, hoşgörü ve yardımlaşma kültürünün oluşmasına vesile olduğunu söyleyebiliriz.³⁴

c. Bayramîlik'te Paylaşma Ahlakı

Bayramîlikte kazanmak kadar, kazanılanı İslam ahlakına göre paylaşmak da çok önemsenmiştir. Tarikatın kurucusu Hacı Bayram-ı Veli, müritlerine cimri olmamalarını, dolayısıyla sahip olunanı ihtiyaç sahipleriyle paylaşımlarını tavsiye ederdi.³⁵ Bayramîlik'te bir dergaha gelenlere muhakkak ikramda bulunma şeklindeki anlayış ve uygulama bu çerçevede değerlendirilmelidir. Bu ve benzeri faaliyetleri amacı, kuşkusuzu hem tarikat mensupları hem de halk arasında paylaşma kültürünü yaymak ve sürdürmektir.

Hacı Bayram-ı Velî, müritleriyle birlikte Ankara'nın zenginlerinden zekât, sadaka ve fitre toplamak suretiyle fakir, yetim ve dul insanlara yardımcı olmaya çalışmıştır.³⁶ Bu durumda Hacı Bayram-ı Velî'nin yoksullar ve ihtiyaç sahipleri için bir vakıf gibi çalıştığı; dul, kimsesiz, yetim ve diğer muhtaç kesimler için bir vakıf rolü üstlendiğini söylemek mümkündür.³⁷

Bayramîlik'teki paylaşma ahlakı ve ilgili uygulamaları, bu tarikatın hızlı bir şekilde yayılmasını ve büyümesini beraberinde getirmiştir. Hatta bu tarikatın mensuplarının hızlı bir şekilde çoğalması,³⁸ tarikatın kurucusu olan Hacı Bayram'ın kıskanılmasına ve nihayetinde dönemin padişahı olan ikinci Murat'a şikayet edilmesine neden olmuştur.³⁹ İkinci Murat ise Hacı Bayram-ı Velî'nin dünyevî olanda gözünün olmadığını, ahlak ve ilmiyle önemli bir kişilik olduğunu, toplumda ahlakî gelişim ve iktisadî kalkınmaya katkı sağladığını fark etmiş ve onunla birlikte müridlerini vergiden muaf tutmuştur.⁴⁰

34 Yalçın, 93.

35 Sezgit, 66; 183; Karadeniz, 183.

36 Okhan, 59; Cebecioğlu, 140.

37 Gökteş, 781.

38 Ali Rıza Karabulut, *Meşhur mutasavvıflar*, 1984, byy. 122.

39 Bursalı Mehmet Tahir, 4; Fuat Bayramoğlu, *Hacı Bayram-ı Velî, Yaşamı, Soy, Vakfı*, I-II, Ankara, 1983, I, 24.

40 Bkz. Mehmet Ali Aynî, *Hacı Bayram-ı Velî*, İstanbul, 1343, 82; Yalçın, 92; Cebecioğlu, 63-64.

Sonuç

Bayramiyye Tarikatı'ndaki çalışma, kazanma ve tüketim ahlakına ilişkin temel felsefe ve ilkelerin oluşmasında çalışmayla ilgili Kur'an-ı Kerim ayetleri ve Hadis-i Şeriflerin yanı sıra Ahîlik Teşkilatı belirleyici/etkili olmuştur.

Bayramîlikte insanlar çalışmaya, el emeği ile geçinmeye ve alan el değil de veren el olmaya teşvik edilmiştir. Adı geçen tarikatın kurucusu olan Hacı Bayram-ı Velî ilerlemiş yaşına rağmen bizzat çiftçilik yaparak geçimi sağlamış olması, ilgili tarikat mensuplarının çalışmaya teşvik edilmeleri ve her birinin bir meslek sahibi olmaları bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Bayramîlikte çalışma kadar, çalışma şekli de önemsenmiştir. Buna göre insanların helal işlerde çalışmaları, işlerini sağlam bir şekilde yapmaları ve kazandıklarını başkalarıyla paylaşmaları tavsiye ve teşvik edilmiştir. Bu da toplumsal çalışma kültürü ve yapılan işi en iyi şekilde yapma anlayışının yanı sıra iktisadî kalkınmayı beraberinde getirmiştir.

Bayramîlik'te, bireyler arasında kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak için sağlıklı bir paylaşım kültürünün oluşturulması ve sürdürülmesi, dinî-toplumsal bir amaç olarak görülmüştür. Hacı Bayrâm-ı Velî'nin zenginlerden topladığı zekât ve sadakaları fakirlere dağıtması ve gelen ziyaretçilere yemek ikramında bulunması, söz konusu tüketim ahlakının mahiyetini açıklar niteliktedir.

Günümüz Müslüman toplumlarında çalışma alışkanlığının kazanılması, yapılan işlerin en güzel şekilde yapılması ve kazanılanın ahlaklı bir şekilde tüketilmesi için Bayramîlikteki çalışma felsefesi ve ilkelerin öğretilmesinin faydalı olacağı muhakkaktır. Bunun için de sözü edilen tarikatın çalışma hayatına ilişkin öğretisi ve pratiklerinin özellikle eğitim yoluyla yeni nesillere aktarılması, yardımlaşma ve toplumsal kalkınma açısından çok önemli olacaktır diye düşünüyoruz.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I-VI, İstanbul, 1992.
 Ali Rıza Karabulut, *Meşhur mutasavvıflar*, 1984, byy.
 Azamat, Nihat, "Hacı Bayram-ı Velî", *DİA*, 1996.
 Bayramoğlu, Fuat, *Hacı Bayram-ı Velî, Yaşamı, Soyu, Vakfı*, I-II, Ankara, 1983.

- Buhârî, Ebû Abdurrahman Muhammed b. İsmâil, *el-Câmiu's- Sahîh*, I-VIII, İstanbul, 1992.
- Bursalı Mehmet Tahir, *Hacı Bayram Velî*, 1925.
- Cebecioğlu, Ethem, *Hacı Bayram-ı Velî*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1991.
- Erdoğan, Abdülkerim, *Ankara Ahileri ve Eserleri*, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yay., Ankara, 2011.
- Erşahin, Seyfettin, “Ankara: Hacı Bayram Velî’yi Yetiştiren Şehir”, *Uluslararası Hacı Bayram Velî Sempozyumu*, Ankara (25-26 Mayıs), 2016.
- Göktaş, Vahit, “Hacı Bayram-ı Velî’nin Ankara’daki Ahilerle İlişkisi”, *Uluslararası Hacı Bayram-ı Velî Sempozyumu*, Ankara, 2016.
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd, Sünen**, I-II, İstanbul 1992.
- İz, Mahir**, *Tasavvuf*, (haz. Ertuğrul Düzdag), Kitabevi, İstanbul 1997.
- Kabaklı, *Ahmet Türk Edebiyatı*, İstanbul, 1978.
- Karadeniz, Zeria, *Hacı Bayram Velî*, İstanbul, 1964.
- Köse, Kadir, “Hacı Bayram Velî’nin Tesir Halkası”, *Uluslararası Hacı Bayram Sempozyumu*, Ankara, 2016.
- Küçükkaya, M. Askeri, “Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinde Hacı Bayram-ı Velî Ve Tarikatı”, *Uluslararası Hacı Bayram Velî Sempozyumu*, Ankara, 2016.
- Mehmet Ali Aynî, *Hacı Bayram-ı Velî*, İstanbul, 1343.
- Menage, V.L. , “Hadjdji Bayram Wali”, *EI*, III, 2. Baskı, Leiden, 1986.
- Okhan, Mehmet Ali, *Hacı Bayram-ı Velî*, Ankara, 1950.
- Sami, Şemseddin, *Kâmûsu’l-A’lem*, İstanbul, 1306 (1889).
- Sezgit, Bayram, *Hacı Bayram-ı Velî*, Ankara, Nur yayınları, thz.
- Sümer, Ali, “Hacı Bayram-ı Velî’nin Hayatı”, *Hacı Bayram Velî Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 2000.
- Taşköprüzâde, Ahmed İsâmüddin, *Terceme-i Şakâiku’n-Nu’mâniyye*, İstanbul, 1269/1852.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *Sünen*, I-IV, İstanbul, 1992.
- Ülgen, Hilmi Ziya, *Türk Tefekkürü Tarihi*, Matbaa-i Ebu’z-Ziya, İstanbul, 1993.
- Yalçın, Aziz, “Anadolu’yu Aydınlatanlar”, *Hacı Bayram Velî Sempozyumu Bildirileri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.